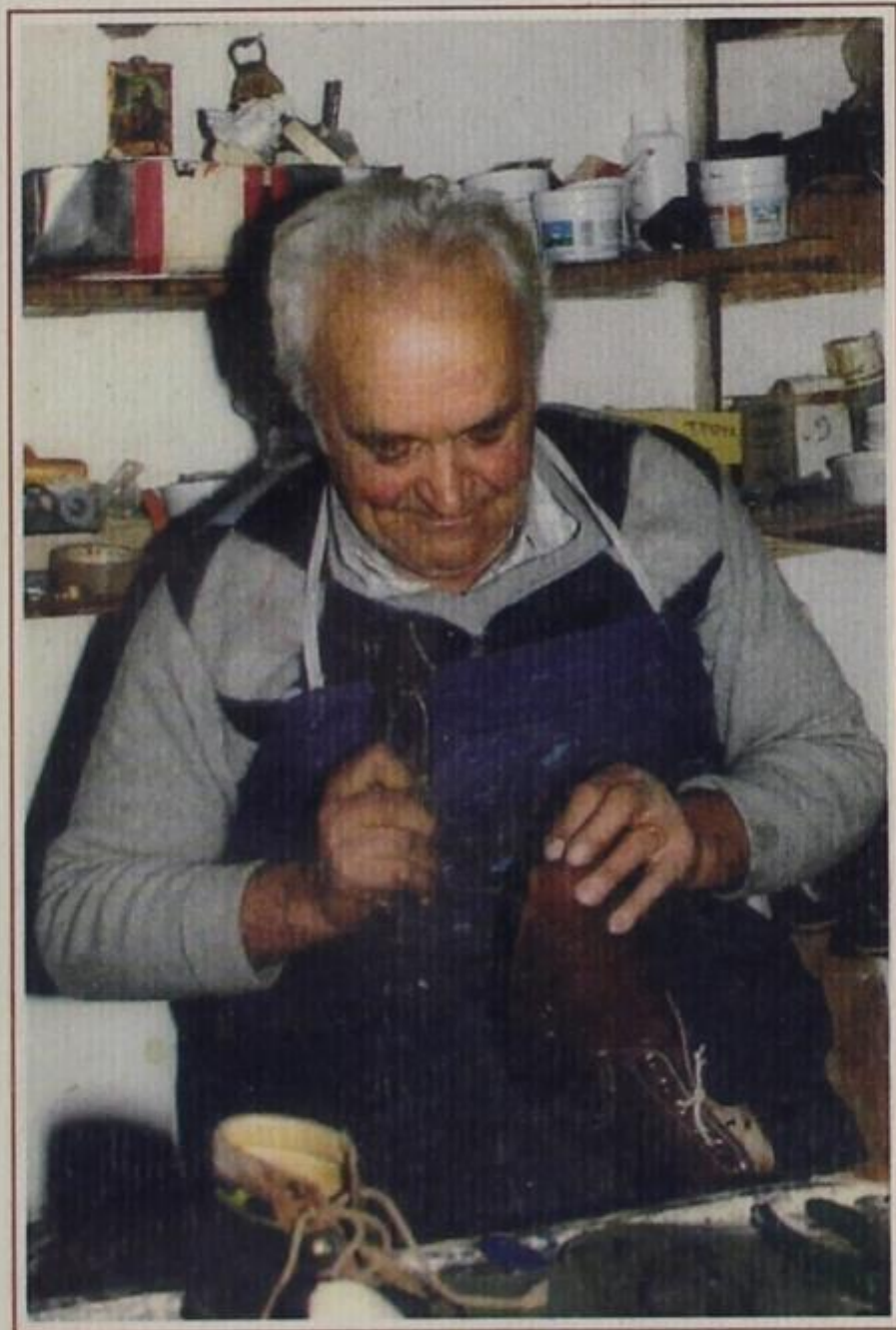

ΑΝΔΡΕΑΣ ΠΑΠΑΧΡΗΣΤΟΣ

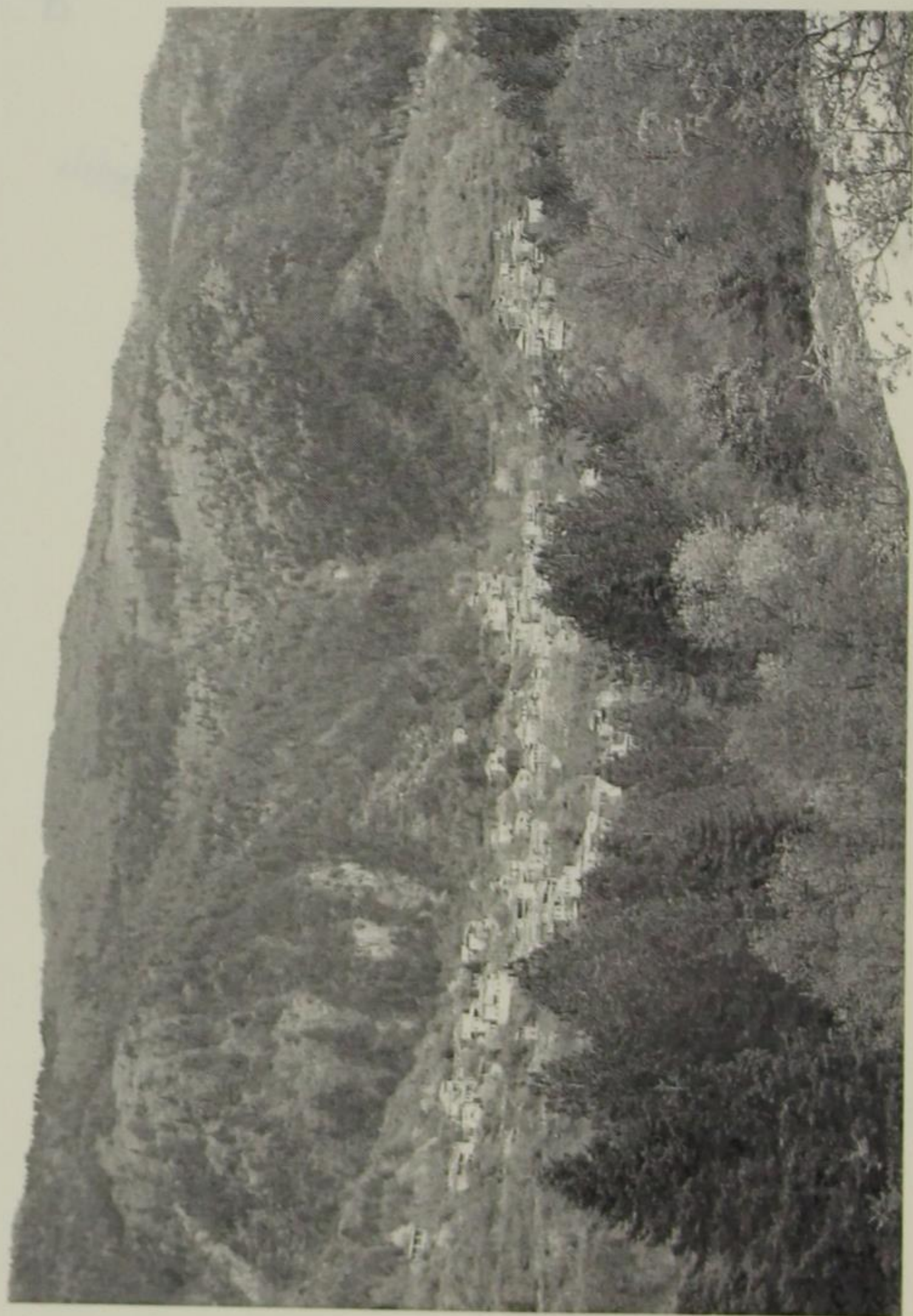
Σκόρπια κι ανάκατα

ΑΠΟ ΕΝΑΝ ΤΣΑΓΚΑΡΗ
ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΑΣΤΑΝΙΑΝΗ ΚΟΝΙΤΣΑΣ

Εκδόσεις ΣΤΕΦΑΝΟΣ Δ. ΒΑΣΙΛΟΠΟΥΛΟΣ

Καστιάνιανη Κόνιτσας

ΣΚΟΡΠΙΑ ΚΑΙ ΑΝΑΚΑΤΑ
ΑΠΟ ΕΝΑΝ ΤΣΑΓΚΑΡΗ ΑΠΟ ΤΗΝ
ΚΑΣΤΑΝΙΑΝΗ ΚΟΝΙΤΣΑΣ

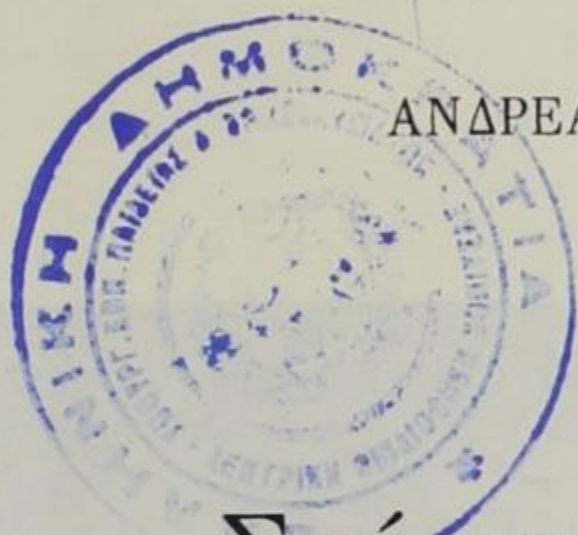
Copyright 2006 Ανδρέας Παπαχρήστος
Οδός Αβέρωφ 8, Κόνιτσα, τηλ. 26550-22025
ή Μπιζανίου 16, Αθήνα, τηλ. 210 9880045

Πρώτη έκδοση: Απρίλης 2006 Αθήνα
Ιδιωτική έκδοση

Επιμέλεια- Διορθώσεις: Σ. Δ. Βασιλόπουλος
Έκδοση: Εκδοτικό Γραφείο ΣΤΕΦΑΝΟΣ Δ. ΒΑΣΙΛΟΠΟΥΛΟΣ
Ιπποκράτους 6, 106 79 Αθήνα, τηλ. 210 36 38 343

ISBN: 960-85650-4-9

ΑΝΔΡΕΑΣ ΠΑΠΑΧΡΗΣΤΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΚΟΝΙΤΣΑΣ

ΑΡ. ΕΙΣΑΓΟΜΗΣ 55815

ΗΜΕΡ. ΕΙΣΑΓΟΜΗΣ 3/9/2014

ΤΑΞΙΝ. ΑΡΙΘΜ.

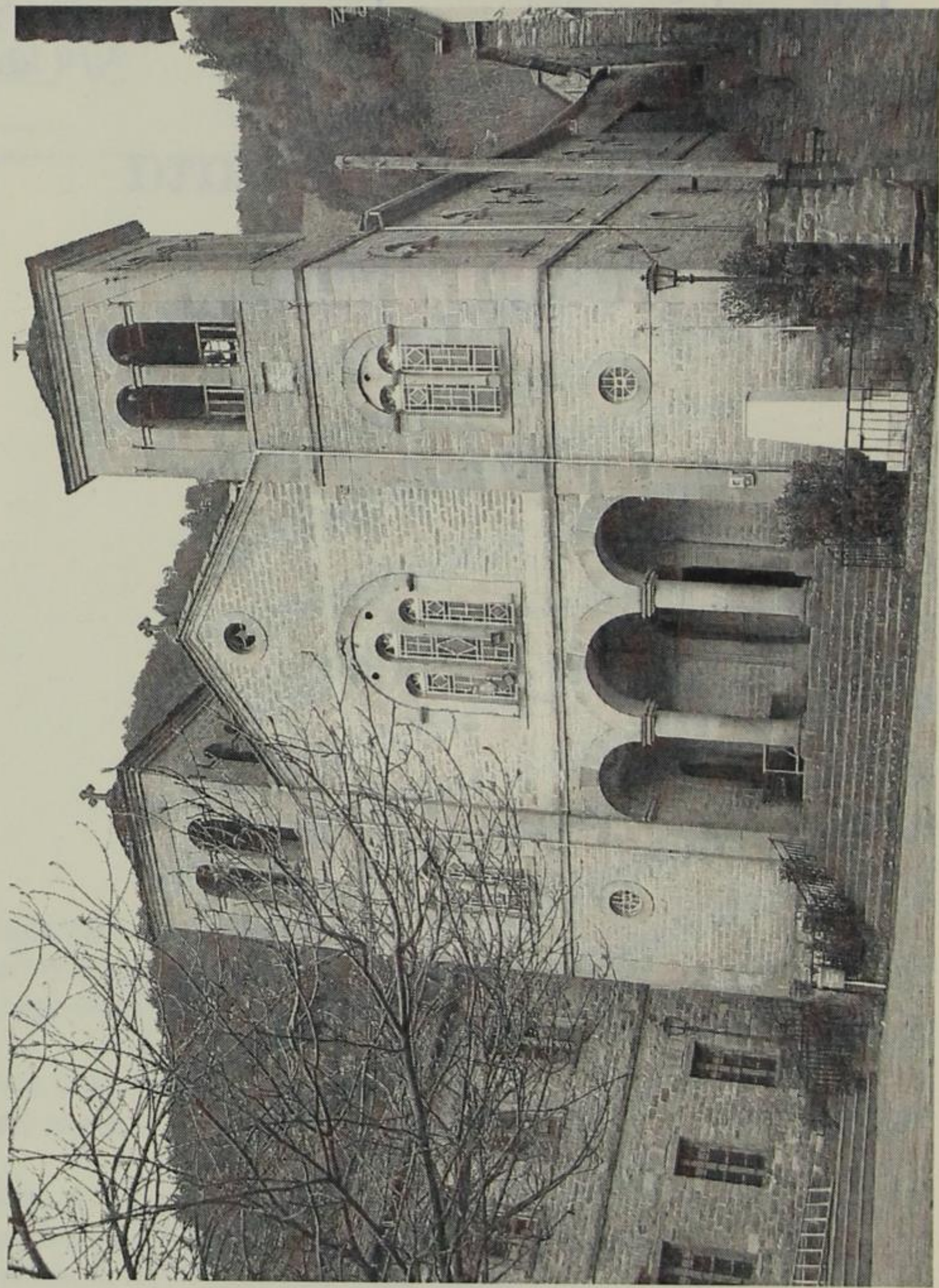
Σκόρπια κι ανάκτα

ΑΠΟ ΕΝΑΝ ΤΣΑΓΚΑΡΗ
ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΑΣΤΑΝΙΑΝΗ ΚΟΝΙΤΣΑΣ

Εκδόσεις ΣΤΕΦΑΝΟΣ Δ. ΒΑΣΙΛΟΠΟΥΛΟΣ

Καστάνιανη Κόνιτσα. Άγιος Νικόλαος ο καθεδρικός του χωριού.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Νομίζω πως είναι περιττό να γράψω, τι μ' έκανε να γράψω ό,τι διαβάζετε, μα να, σαν βγήκα στη σύνταξη, τσαγκάρης καθώς ήμουν απ' τα δώδεκά μου χρόνια, ένιωθα ένα κενό. Ήθελα κάτι να κάνω. Ν' ασχολούμαι. Να περνά η ώρα, γιατί ούτε καφενεμία μου άρεσαν ούτε να χάνω άσκοπα το χρόνο μου.

Και σκέφτηκα να γράψω, για τη ζωή μου. Ό,τι θυμόμουν απ' τα παιδικά μου χρόνια, για τη δύσκολη ζωή που περνούσαμε, καθώς τύχαμε επάνω στην Κατοχή, στην πείνα και στον εμφύλιο πόλεμο. και μετά τα της ζωής μου. Θα πείτε «χιλιοειπωμένα πράγματα».

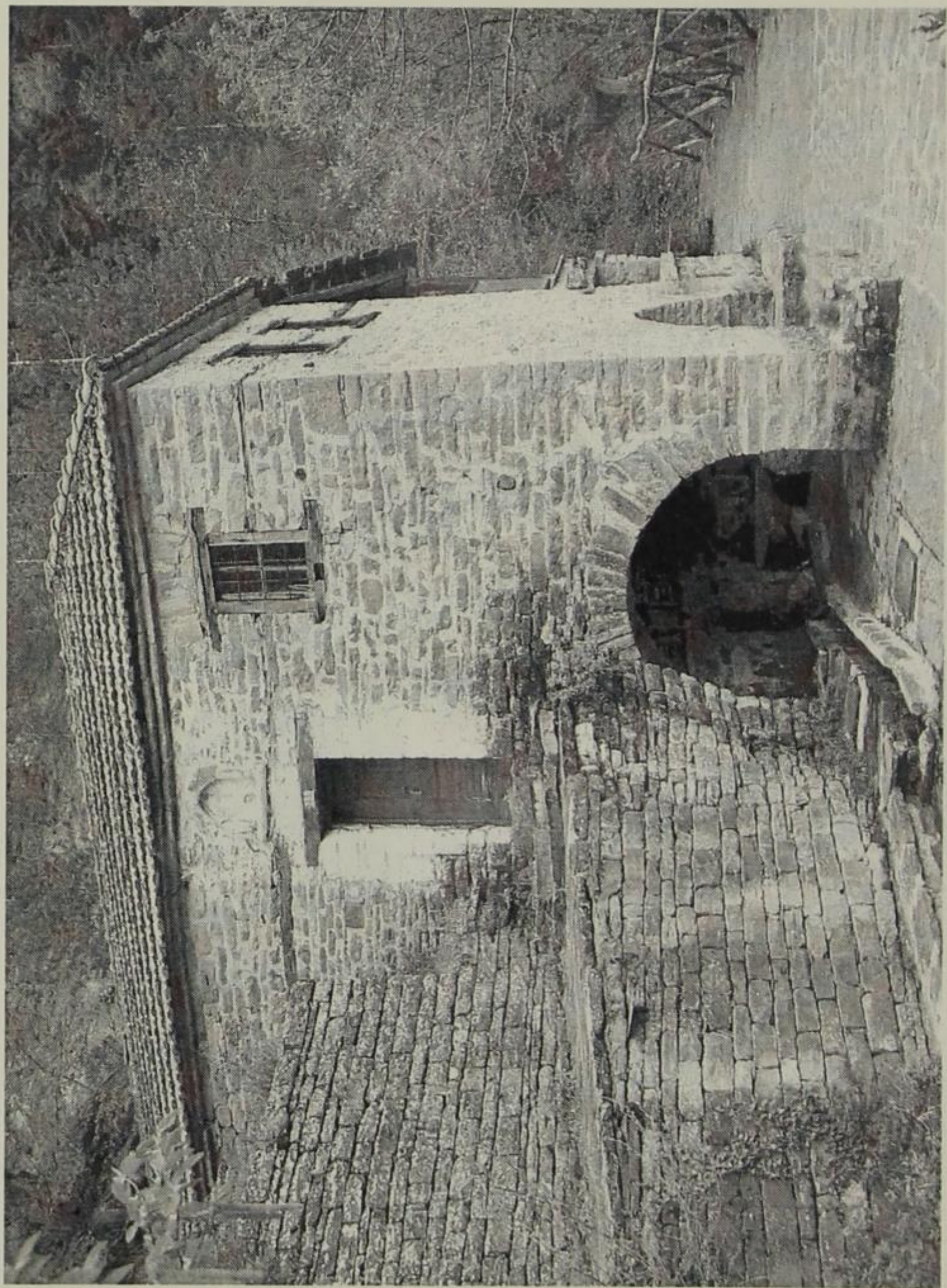
Ίσως, μα ήταν μια διέξοδος κι ούτε ξεκίνησα για αυτοπροβολή, ούτε κίνητρο είχα το οικονομικό.

Κι όπως εγώ βρήκα απ' τον πατέρα μου, διάφορες σημειώσεις, και πολύ ευχαριστούμαι που τις διαβάζω, έτσι ίσως και τα παιδιά και τα εγγόνια μου, κάπως να τους αρέσει αυτό. Μη με παρεξηγείτε μόνο.

Κόνιτσα, Μάρτης 2006

Ανδρέας Παπαχρήστος

Το παλιό πέτρινο εξωκκλήσι των Αγίων Αποστόλων με τις περίφημες τρεις βρύσες του.

Ο ΠΡΩΤΟΣ ΚΑΙΡΟΣ

Σήμερα 26-12-1987, θα προσπαθήσω να γράψω τις αναμνήσεις μου, από τη μέρα που κήρυξε τον πόλεμο κατά της χώρας μας, η Ιταλία με τον Μουσολίνι της και ήταν όπως είναι γνωστό η 28η Οκτωβρίου 1940.

Ήμουν τότε παιδί 15 χρόνων, και σαν το μάθαμε, κι ακούγαμε τις μάχες που γίνονταν από τα απέναντι χωριά με το μόνο τάγμα που ήταν στη Βούρμπιανη του Καντάρα, όλους στο χωριό, και ήμασταν τότε αρκετοί κάτοικοι, μας κατείχε θλίψη και αγωνία τι θ' απογίνουμε σαν οι Ιταλοί έρθουν και στο χωριό μας, καθώς βλέπαμε πως το τάγμα συνεχώς υποχωρούσε, προπαντός προς το Επταχώρι, μπροστά στην πολύ πιο μεγάλη δύναμη των Ιταλών που χτύπησαν, από τα σύνορα κοντά στα χωριά Πληκάτι και Χιονιάδες.

Κύλησε έτσι όλη η μέρα και το βράδυ, καθώς συνεχώς έβρεχε, με φόβο κοιμηθήκαμε στα σπίτια μας, αφού οι Ιταλοί ήταν απέναντι του Σαραντάπορου στις κορυφές της Πυρσόγιαννης. Δεν άργησαν, όμως, την άλλη μέρα στις 29 να διαβούν το ποτάμι, και ν' ανηφορίζουν για το χωριό μας από διάφορα αντερίσματα και δεν ξεχνώ την εικόνα, καθώς τους βλέπαμε ν' ανηφορίζουν, απ' τον Καρβασαρά Πλάση, προς Αγία Τριάδα, Προφήτη Ηλία και Μπουλιάνα.

Την ώρα εκείνη θυμάμαι, ακούσαμε μερικές ριπές από ένα οπλοπολυβόλο δικό μας, που ήταν απέναντι στο βουνό στη θέση Γιαννόλη. Καμιά άλλη αντίσταση, και φαίνεται, πως αυτό ήταν

σκόπιμο, για να προχωρήσουν οι Ιταλοί μας στα πυκνά βουνά μας από Γύφτισσα μέχρι Ταμπούρι και εκεί να δώσουν τη μάχη.

Έτσι, σχεδόν ανενόχλητοι στις 29 αφού δύναμη των Ιταλών έπιασε τα υψώματα, άρχισαν να περνούν, ανεβαίνοντας από το ποτάμι και τον Λάκο, Γκόγκου και Άη-Θανάση, χιλιάδες μπορώ να πω και την άλλη μέρα Ιταλοί με μπέρτες και κοντάρια, και κάτι καλοθρεμμένα, μεγάλα μουλάρια φορτωμένα με πυρομαχικά και τρόφιμα, μέσα από το Μεσοχώρι, ανεβαίνοντας τα στενά δρομάκια δύσκολα προς την Αγία Κυριακή, την Πεντηκοστή και προς τη Γύφτισσα. Πολλά ζώα με το ογκώδες φορτίο τους ήταν αδύνατον να περάσουν σε μερικά σημεία και εκεί οι Ιταλοί τα ξεφόρτωναν και ξανά τα φόρτωναν πιο πέρα με φωνές και βρισιές.

Και όλα αυτά εμείς τα παρακολουθούσαμε ψηλά απ' το βουνό, που όλοι οι κάτοικοι είχαμε ανεβεί σε σημεία που να βλέπουμε και να μην μας βλέπουν, γιατί φοβόμαστε μήπως μπαίνοντας στο χωριό σκοτώσουν, κάψουν και ρημάξουν.

Έμενε μόνο ένας γέρος που ήξερε τα Ιταλικά, ο Γρηγόρης Τσάμης από καλή προαίρεση για το χωριό και τον αγναντεύαμε να συνομιλεί στο μεσοχώρι με Ιταλούς, ως το απόγευμα της 29ης που πέρασε όλη η δύναμή τους, και με νοήματα μας έλεγε να κατεβούμε όπως και κάναμε.

Ξεθαρρέψαμε κι εμείς, μια παρέα παιδιών, πλησιάσαμε κάτι λίγους Ιταλούς που είχαν μείνει στο χωριό, αφού τους είδαμε γελαστούς στο αλώνι της καλύδας του μπαρμπα-Τάκη Μπίλλη και Τσόγκα. Άρχισαν αυτοί να μας δείχνουν φωτογραφίες δικών τους μικρών παιδιών, των οικογενειών τους. Βλέπαμε μες στους γυλιούς τους οδοντόβουρτσες, κρέμες, κολόνιες και φουσαρμόνικες και με το δικό μας μυαλό συλλογιζόμαστε: «Αυτοί είναι οι σκληροί πολεμιστές;»

Με πεποίθηση και σπασμένα Ελληνικά μας έλεγαν πως σε έξι μέρες θα 'ναι στην Αθήνα, και το πιστεύαμε, καθώς είδαμε τον τεράστιο όγκο των δυνάμεών τους που πέρασε μονάχα από το

χωριό μας, και πόσες χιλιάδες θα προχωρούσαν από άλλα μέρη. Είχαν ξεμείνει, όμως, από ψωμί οι καημένοι, και με νοήματα μάς το 'λεγαν και πρόθυμα εμείς τρέχαμε στα σπίτια μας και τους πηγαίναμε, καθώς και ρακί που το αγαπούσαν.

Δίπλα εκεί ήταν κήποι, και δεν άφησαν κανένα φραγκόμηλο (άγουρες τομάτες) για να κορέσουν την πείνα τους.

Το βράδυ, η ομάδα αυτή των Ιταλών κοιμήθηκε στο καφενείο-ξενώνα που είχε ο πατέρας μου, σφάξανε και μαγείρεψαν τον γάτο μας που ήταν εκεί, και ίσως γι' αστείο έδιναν το πρωί της άλλης μέρας και μεζέ του πατέρα μου λέγοντας από «νιάου-νιάου». Πικράθηκε ο πατέρας που μας έσφαξαν τον γάτο, φυσικά δεν δέχτηκε τον μεζέ.

Φύγανε τελικά κι αυτοί πήγαν κοντά στους άλλους. Ο καιρός πολύ άσχημος, λίγες μέρες ηρεμίας κι άρχισαν μετά οι σκληρές μάχες που ακούγονταν καθαρά στο χωριό μας. Και καθώς δεν υπήρχαν μέσα επικοινωνίας, δεν ξέραμε ποιος νικάει. Οπότε ένα μεσημέρι βλέπουμε να κατεβαίνουν απ' το βουνό περίπου εξήντα και πιο πολλοί πιστεύοντας πως είναι Ιταλοί! Ο πατέρας μας λέει:

—Γρήγορα μέσα! Και έβαλε το μάνταλο. Ένα χοντρό, γερό ξύλο πίσω από την πόρτα.

Η καρδιά μας χτυπούσε, καθώς πλησίαζαν, οπότε βλέπουμε στο Μεσοχώρι, που περνούσαν να 'ναι φοβισμένοι, ταλαιπωρημένοι, οι Ιταλοί και όλο προχωρούσαν γρήγορα προς το ποτάμι, και στον διερμηνέα γερο-Γρηγόρη Τοάμη που ρωτούσε, απαντούσαν πως πάνε στην Ερσέκα να πάρουν τρόφιμα. Δεν το πολυπιστέψαμε, καθώς διαδίδονταν, οπότε βλέπουμε να κατεβαίνει άλλη δύναμη από το βουνό με ζώα αυτή τη φορά.

Και σαν πολυζύγωσαν και είδαμε πως ήταν ιππικό δικό μας, νιώσαμε χαρά μεγάλη, που έγινε ενθουσιασμός μεγάλος, καθώς μας είπαν, αφού ξεθαυρέψαμε και βγήκαμε έξω, πως κυνηγούνε τους Ιταλούς, και πως τους νίκησαν επάνω στα βουνά προς το Ταμπούρι και τον Άη-Λια Φούρκας με δύναμη που ήρθε κι από

τη Μακεδονία και τη Θεσσαλία με επικεφαλής τον Συνταγματάρχη Δαβάκη που τραυματίστηκε κοντά στον Άη-Λια Φούρκας.

Το τι έγινε, δεν περιγράφεται. Ο πατέρας, σαν καφετζής, ήταν και τελάλης. Βγήκε στον Πλάτανο Ράχης και με τη δυνατή φωνή του έλεγε:

—Βγείτε χωριανοί, είναι δικός μας στρατός. Νικάμε, φέρτε κι από κάτι.

Και γέμισε η πλατεία του χωριού και του σχολείου κόσμο και στρατό μας και κοφίνια γεμάτα μήλα, καρύδια, ρακί και κρασί.

Ήταν σωστό πανηγύρι για λίγες ώρες, και ο στρατός κατηφόρισε να διώξει τους Ιταλούς πέρα από τα σύνορα και το χωριό να βρει την ηρεμία του.

Η ΕΜΠΛΟΚΗ

Ότι θα εμπλακούμε κι εμείς στον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, φαινόταν καθαρά κι από το καλοκαίρι με τις συνεχείς επιστρατεύσεις στρατού και μεταγωγικών και θυμάμαι κατά τον Αύγουστο με την επιστράτευση ζώων, πως πήγα με άλλα παιδιά στην Νέλια να πάρουμε τα μουλάρια μας, που τα πηγαίναμε να βοσκήσουν και με πόνο μάς το παρέδωσε ο πατέρας στον στρατό, ένα μεγαλόσωμο μουλάρι μας, Μάρκο το λέγαμε, ήταν σκνό, σταθερό, μα σήκωνε πολύ φορτίο.

Σαν τύχαινε και κατεβαίναμε στην Κόνιτσα ως τον Οκτώβρη, πηγαίναμε στη θέση Ντουπόλιστα, που ήταν στρατοπεδευμένο το τάγμα Κόνιτσας με λαχτάρια να δούμε ο καθένας το δικό του μουλάρι, έστω και για λίγο.

Μετά τις 28, προελαύνοντας ο στρατός μας χάσαμε τα ίχνη και ούτε ξέρουμε αν γλίτωσε από τη μπόρα του πολέμου. Αντ' αυτού, όμως, με την υποχώρηση των Ιταλών από τα μέρη μας

συμμάζεψα κι εγώ από τη Γόριανη ένα πληγιασμένο, μικρόσωμο μουλάρι από τα εγκαταλειμμένα των Ιταλών, και με πολλή φροντίδα γάζες και οξυζενέ σε λίγο καιρό έγινε καλά, και μας φάνηκε χρήσιμο για μερικούς μήνες, ώσπου μπήκαν οι Γερμανοί στη χώρα μας, έγινε Συνθηκολόγηση, και ήμασταν πλέον μια κατακτημένη χώρα από Γερμανούς και Ιταλούς που ξανάρθαν στα μέρη μας και τοποθέτησαν Καραμπινερίες (αστυνομία) σε διάφορα κεντρικά χωριά. Εμείς υπαγόμασταν στην Μόλιστα, και εκεί με διαταγή τους παραδώσαμε τα ζώα και ο πατέρας το περιμαζεμένο αυτό, που ήταν ένα πολύ καλό και γρήγορο μουλαράκι. Και άρχισε έτσι η μεγάλη δοκιμασία του τόπου μας, αφού τα πάντα νεκρώνονταν. Πείνα, ξυπολυσιά, στερήσεις.

Πολλοί απ' το χωριό μας ανέβαιναν στα βουνά που είχαν γίνει οι σκληρές μάχες και η άτακτη οπισθοχώρηση των Ιταλών και μάζευαν πεταμένα από Ιταλούς κουβέρτες, αντίσκηνα, χλαίνες, μπέρτες, άρβυλα από σκοτωμένους, παλάσκες και διάφορα δερμάτινα είδη από στρατιώτες και σκοτωμένα ζώα, είδη που τόσο πολύ χρησίμευσαν για την υπόδησή μας τη μαύρη εκείνη εποχή.

Ο ίδιος ποτέ δεν πήγα να μαζέψω τέτοια, μα σαν τσαγκάρης που είχα κουτσομάθει, και δούλευα, έπεφταν στα χέρια μου αρκετά.

Και καθώς η περιοχή μας είναι άγονη και μόνο για τους τρεις από τους δώδεκα μήνες του χρόνου, παρήγαγε τρόφιμα, αναγκάζομαστε το '41-'42 πλέον να δουλεύουμε σε διάφορα χωριά εκτός περιοχής μας, που ήταν παραγωγικά. Έτσι το καλοκαίρι του '41 πήγα για πέντε μήνες, επειδή ήταν και άλλοι χωριανοί χτίστες τριγύρω, στο χωριό Τσιλιγκόζη (Πεντάβρυση) Καστοριάς, που είχε μεγάλη παραγωγή σταριού.

ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ ΔΟΥΛΕΙΑΣ

Έφυγα από το χωριό με χιόνια ακόμη συναισθανόμενος τις ανάγκες του σπιτιού, μιας και ο πατέρας ήταν κάπως άρρωστος, για να βοηθήσω. Και με πρώτο σταθμό τη Χρυσή (Σλάτινα), το άλλο βράδυ έφτασα στην Πατάβρυσο, όπου έπιασα κι εγώ μια γωνίτσα, σ' ένα δωμάτιο αχούρι, που ήταν και μια οικογένεια από τη Χρυσή με το ζώο τους. Τριγύρω κοπριές, μας ζέσταινε κάπως η φωτιά στη μέση.

Έτσι, από την άλλη μέρα τριγύριζα τα σπίτια ρωτώντας για μπάλωμα παπουτσιών, τα οποία έφτιαχνα με τα λίγα μέσα, σπάγγο, παλάσκες και τεν Ιταλικά που έπαιρνα από το Άργος Ορεστικό (Χρούπιστα), τρεις ώρες με τα πόδια.

Κι η αμοιβή μου; Ένα πιάτο στάρι τις πιο πολλές φορές μικτό με βρίζα και καλαμπόκι, και λιγοστό ψωμί, τυχόν και λίγο φαγάκι.

Περνούσαν έτσι οι μέρες στη γωνίτσα του αχουριού δουλεύοντας, όπου και κοιμόμουν μ' ένα τραγομαλλίσιο, στρώμα και σκέπασμα, παιδί δεκαέξι χρόνων.

Στο διάστημα αυτό δεν θα ξεχάσω δυο ευγενικές χειρονομίες.

Ένας γέρος πρόσφυγας, (γιατί το χωριό ήταν χωρισμένο σε ντόπιο και προσφυγικό μαχαλά), βλέποντάς με φαίνεται έτσι ζαρωμένο να παλεύω, κάθε μέρα ερχόταν κι έβγαζε μέσα από το παλτό του μια φέτα ψωμί. Τον κοίταζα με βουρκωμένα από ευγνωμοσύνη μάτια. «Θεός σχωρέσ' τον!». Μου φαινόταν σαν άγγελος προστάτης. Δεν έλεγε μιλιά. Καθρεφτίζονταν όμως στα μεγάλα του μάτια η συμπόνεση.

Ένας άλλος πάλι γέρος, ντόπιος αυτός, βλέποντάς με παιδί πράμα να ζω κάτω από τις άθλιες αυτές συνθήκες, με πήρε και με έβαλε να κοιμούμαι, τουλάχιστον, ζεστά με τα παιδιά του, σπίτι του, θυμάμαι με πάπλωμα, αλλά γεμάτο ψείρες, ήταν γενικό αυτό το κακό, ώσπου ζέσταινε κάπως ο καιρός, και με τις λίγες γνω-

ριμίες που είχα αποκτήσει, συμφώνησα με μια πελώρια πρόσφυγα γριά –Λαχίνα, τη λέγανε– να κοιμούμαι στην καλύβα της μέσα στα άχυρα. Και ήταν εκεί πολύ πιο καλύτερα. Για ανταμοιβή, της διόρθωνα τα παπούτσια. Είχε κι έναν γιο μικρό, Φώτη τον λέγανε. Έτσι περνούσε ο καιρός και κατόρθωνα στον κάθε μήνα να μαζεύω ένα φορτίο σμιγάδι, ειδοποιούσα τον πατέρα μου κι ερχόταν και το έπαιρνε. Μέχρι καπνό φύλλο του προμήθευα. Είχα και κάποιο θάρρος, γιατί στο ίδιο χωριό δούλευε για ένα διάστημα κι ο αδελφός μου, ο Φώτης με την παρέα του. Όμως, η ανταμοιβή του ήταν πιο χαμηλή από τη δική μου.

Έτσι, λοιπόν, δούλευα πότε στον προσφυγικό και πότε στον ντόπιο μαχαλά με στέκι ύπνου τον αχυρώνα. Μάλιστα, επειδή είχα δουλειά, μου έστειλε για ένα διάστημα κι ο αδελφός μου, ο Μήτσος, που δούλευε μαραγκός στο απέναντι χωριό Καλοχώρι, τον γιο του τον Αλέκο. Ήταν μικρούλης και μοιραζόμασταν το λιγοστό ψωμάκι και φαγάκι μας, είχα, όμως, κι εγώ παρέα.

Στον ντόπιο μαχαλά δούλευα στο χαγιάτι της Εκκλησίας, και απέναντι στο μπαλκόνι του σπιτιού της έβγαινε τακτικά μια γριά και καθόταν με τις εγγονές της, τη μία τη λέγανε Χαρίκλεια, και τον γιο της, τον νοικοκύρη, θυμάμαι, Αργύρη τον λέγανε.

Ε, λοιπόν, κι αυτή η γριά τακτικά μου έφερνε ένα κομμάτι πίττα και τις φτιάχνανε τόσο καλές οι ντόπιες.

Και η άλλη γριά Λαχίνα μου έδινε τακτικά πλιγούρι, που έκανε μπόλικο να δίνει και στον χωριανό μας Θωμά Ντέμο, μεγαλόσωμο και γερό, τον οποίο είχε εργάτη στα χωράφια να της σκάβει μεγάλα αυλάκια, που έφερνε τακτικά και τα παιδιά του, Τόλη και Δημήτρη να τρώνε κομμάτι ψωμί.

Είχε η Λαχίνα και δύο φίλες γριές σε γειτονικά σπίτια και γελούσαμε σαν τις φώναζε με τη δυνατή της φωνή, τη μία Παρθένα και την άλλη Δέσποινα.

Αυτές ήταν οι μικρούτσικες χαρές μας, στην άχαρη εκείνη ζωή, και τι μυστήριο, εξοικειώνεται κανείς και στις πιο δύσκολες καταστάσεις –οι περισσότεροι χωριανοί μας τότε διακόνευαν

γυρίζοντας στα χωριά αυτά και μέχρι τη Φλώρινα και την Πτολεμαΐδα, από σπίτι σε σπίτι να τους δίνουν από μισό πιάτο σάρι, ότι, και μια μπουκιά ψωμί. Κανείς μας δεν ένιωθε χορτασμένος.

Και κάποια φορά με τον αδελφό μου, τον Γιάννη, που ήρθε για λίγο εκεί, σαν μάθαμε ότι κάποιος νοικοκύρης ζητάει εργάτες για σκάλισμα των καλαμποκιών του, με μόνη αμοιβή φαγοπότι τρεις φορές την ημέρα, του είπα και πήγαμε, δουλέψαμε με χαρά για να φάμε χορτάτα πρωί, μεσημέρι, βράδυ και να νιώσουμε χορτάτοι. Θυμάμαι την ώρα που φεύγαμε σαν τελείωσαν οι δύο μέρες, η κυρά ξεφούρνιζε καρδέλια ψωμί, και δεν είπαν οι αφιλότιμοι να μας δώσουν έστω κι από ένα κομμάτι ζεστό ψωμί.

Άραγε, υπήρχαν και περιπτώσεις άγριας εκμετάλλευσης αλλά λίγες. Οι περισσότεροι συμπονούσαν και δίνανε, έστω από λίγο σε κάθε διερχόμενο που περνούσαν κατά φάλαγγες από όλα τα χωριά μας, τα άγονα.

Μέχρι μέσα στην Αλβανία πηγαίνανε οι παρέες της ζητιανιάς, κι εκεί μάθαινα, πως δίνανε πιο απλόχερα.

Και μια μέρα, παρέα με τον Γιάννη Ντέμο, που ήταν κουτσός, αποφασίσαμε να πάμε κι εμείς για διακονιά εκεί.

Δεν θυμάμαι ακριβώς, αλλά από το χωριό Οινόη μπήκαμε στην Αλβανία. Γυρίζαμε τα χωριά και ένα βράδυ μείναμε στην Μπελίτσα, σε αχυρώνα.

Κάποιος μου πρότεινε να πάω στην Κορυτσά για δουλειά, εμείς, όμως, σαν μαζέψαμε το φορτίο, είκοσι επτά οκάδες είχα εγώ, επιστρέψαμε στη βάση μας στην Πεντάβρυσσο, μέρες πορεία και φορτωμένοι. Οπωσδήποτε, ήταν πιο αποδοτική η διακονιά από τη δουλειά, και έδιναν οι καημένοι οι Αλβανοί από το υστέρημά τους, αλλά στα περισσότερα σπίτια αντιμετωπίζαμε και το γάδγισμα των σκυλιών. Μέσα στη μαύρη εποχή του '41-'42, με την κατάκτηση της χώρας μας από τους φασίστες Γερμανούς και Ιταλούς, με την πείνα, τη γύμνια και την εξαθλίωση, ένα ελπι-

δοφόρο φως φάνηκε να θερμαίνει τον κάθε Έλληνα, την κάθε Ελληνίδα.

Το φως της Ανάστασης του Γένους, που «μόνον λίγο καιρό ξαποσταίνει και ξανά προς τη δόξα τραβά».

Η ΟΡΓΑΝΩΣΗ

Φλογεροί πατριώτες, με σκοπό την αντίσταση κατά των κατακτητών, άρχισαν να οργανώνονται και παρ' όλες τις δυσκολίες και επικίνδυνες συνθήκες σε λίγους μήνες όλοι σχεδόν οι κάτοικοι με ενθουσιασμό βρέθηκαν στο ΕΑΜ, το Εθνικό Απελευθερωτικό Μέτωπο, που άρχισε να καταπιάνεται με όλα τα ζητήματα του τόπου, πιστεύοντας πως ο λαός πρέπει να επιζήσει και με τελικό στόχο το διώξιμο των κατακτητών.

Απ' ότι θυμάμαι, την πρωτοβουλία στο δικό μας χωριό Καστάνιανη πήραν οι τότε δάσκαλοί μας, Γιώργος και Τάσος Πριμηκύρης, Κώστας Παπανικολάου, Τάκης Στεργίου, Ευριπίδης Παπαδήμας, Ανδρέας και Χαρίλαος Καλογήρου, Χρήστος Κ. Γκάσιος και Τέλης Κεχαγιάς.

Με όρεξη πολλή και γρήγορο συντονισμό βρεθήκαμε όλοι σε μια τέλεια οργανωμένη, μικρή κοινωνία, με επιτροπές επισιτιστικές, διοικητικές, απονομής δικαιοσύνης, φύλαξη του χωριού μας από τους κατακτητές κλπ.

Μέλημα βασικό ήταν η διατροφή των κατοίκων. Έριξαν το σύνθημα. Όλοι να καλλιεργήσουμε όλες τις γυμνές από πεύκα, έλατα και οξιά, εκτάσεις του βουνού.

Και όσοι έτρεξαν πρώτοι, πρόλαβαν και τα πιο καλά. Έτσι, σε λίγο καιρό, όλοι οι κάτοικοι βρέθηκαν μ' ένα χωράφι στο βουνό, καλλιεργώντας στάρι στο αφράτο χώμα του. Και η σοδειά ήταν μεγάλη. Μερικοί το αλώνιζαν επί τόπου, άλλοι το κουβα-

λούσαν στα αλώνια του χωριού. Με τα Λαϊκά Δικαστήρια, που σε κάθε χωριό έγιναν, από κατοίκους που εκλέγονταν από όλο το χωριό, σταμάτησε κάθε κλεψιά, αδικία και αυθαιρεσία. Και ήταν και τα Δευτεροβάθμια Δικαστήρια, αν ήθελε κανείς να κάνει έφεση.

Δικτυωμένα τα χωριά με συνδέσμους και με πρακτικά τηλέφωνα ήταν τα μέσα πληροφοριών και ενημέρωσης.

Οι νέοι, αγόρια και κορίτσια, όλοι στην Ενιαία Πανελλήνια Οργάνωση Νέων ΕΠΟΝ, σωστό στολίδι του κάθε χωριού, με τις διάφορες εκδηλώσεις. Από το καθάρισμα των δρόμων και των πλατειών, μέχρι τις ψυχαγωγίες, τη δική τους και όλων των κατοίκων.

Αξέχαστα θα μείνουν εκείνα τα πάρτι, με το αυθόρμητο κέφι, με τη συναδέλφωση, τη χαρά και το γέλιο. Και ας μη χόρταινε κανείς και ας ήταν οι παντός είδους στερήσεις μεγάλες, θες από περισσότερη διάθεση, θες από επιλογή, στο χωριό μας δημιουργήθηκε θεατρικός θίασος με λαμπρά αποτελέσματα. Τον αποτελούσαν οι: Χαρίλαος Καλογήρου, Δημήτριος Κοντοδήμος, Αλέκος Αναγνωστόπουλος, Γιάννης Παπαχρήστος, Ρίζος Χατζής, οι αξέχαστοι Γιώργος Καραλής και Βασίλης Τζήμας και άλλοι που δεν θυμάμαι.

Το πρώτο έργο που παίξανε, ήταν το «Μάρτυρες και εκδικητές», επίκαιρο της τότε εποχής. Ήταν άριστες οι εντυπώσεις, γι' αυτό περιόδευσαν τα τριγύρω χωριά μέχρι το Επταχώρι και τον Πεντάλοφο, όπου γίνονταν δεκτοί με χαρά και αγάπη πολλή.

Οι ιθύνοντες με την τόση απόδοσή τους, τους έστειλαν και στα Γιάννενα. Και έπαιξαν εκεί, στον σημερινό κινηματογράφο Ορφέα τόσο ωραία, που δονούνταν η κατάμεστη αίθουσα από τα χειροκροτήματα. Ήταν όμως και η υπόθεση του έργου θαυμάσια. Έλεγε, για παράδειγμα σε κάποια φάση ο πατέρας για την κόρη του προσευχόμενος:

—Θεέ μου παντοδύναμε, αν είναι θέλημά Σου, ας τη σφάξουν οι τύραννοι, ας χυθεί το αθώο της αίμα αλλά Τούρκα να μη γενεί, και Χανούμ ποτέ να μην την ονομάσουν.

Ή σε άλλη φάση:

—Ανάγκη εμείς των μεγάλων δυνάμεων δεν έχουμε. Μεγάλοι δυνάμεις δι' ημάς είναι η πίστις μας και το καθήκον μας προς την ωραία μας πατρίδα.

Λόγια πατριωτικής ανάτασης και πνευματικού μεγαλείου.

Έτσι, λοιπόν, εγαλουχείτο η γενιά εκείνη της ΕΠΟΝ.

Άλλα έργα που παίχτηκαν από τον θεατρικό αυτό θίασο ήταν η Εσμέ, η Γκόλφω κ.ά.

Ο θίασος αυτός, και όλη η ΕΠΟΝ του χωριού μας, τακτικά ψυχαγωγούσε και τους ασθενείς και τους τραυματίες που νοσηλεύονταν στο τεράστιο, παραδοσιακό σπίτι του Τηλέμαχου Αναγνωστόπουλου που ήταν Νοσοκομείο.

Είχε δημιουργηθεί στο μεταξύ το ένοπλο τμήμα του «ΕΑΜ» ο ΕΛΑΣ και τακτικά τμήματά του περνούσαν από το χωριό μας, και δεν ξεχνώ τον χορό που έκανε στην πλατεία ένα τμήμα με καπετάνιο τον Αννίδα και άλλη φορά το τμήμα με αρχηγό τον Χαρίση Ζδράβο, παλικάρι ψηλό και μένει η εικόνα σαν κατηφόριζαν, φεύγοντας απ' το χωριό για αποστολή.

Έτσι, καθώς ήταν οργανωμένα τα χωριά και δύναμη του ΕΛΑΣ τα περιφρουρούσε, δεν τόλμησαν οι κατακτητές να τα πατήσουν. Μόνο μια φορά δύναμη Γερμανών μεγάλη, ξεκίνησε από την Κόνιτσα να κάνει εκκαθάριση όλων των χωριών από τους αντάρτες κι αυτό μαθεύτηκε γρήγορα από τα τότε πενιχρά μέσα. Όλο το χωριό ανέβηκε στο βουνό από φόβο μήπως σκοτώσουν, κάψουν, λεηλατήσουν. Επειδή, όμως, δεν ενοχλήθηκαν, περνώντας από το χωριό, μόνο πλιάτσικο έκαναν σε μερικά σπίτια, και έφτασαν έτσι ως τα Γρεβενά.

Σαν φύγανε για τη Λαγκάδα οι Γερμανοί, όλοι οι χωριανοί κατέβηκαν στο χωριό. Είχε περάσει ο κίνδυνος. Να, όμως, που δύο Γερμανοί με ένα φορτωμένο ζώο ή κάτι τους συνέβη ή ήταν βραδυπορούντες, κάθονταν στα σκαλοπάτια του μαγαζιού του Βασιλάκη Αναγνωστόπουλου.

Αμέσως ετέθη θέμα και ανέλαβε την πρωτοβουλία ο μακαρί-